

J.G. GOLOUHHOVA

UNIVERSAALNE
DETSIMAAL-
KLASSIFIKATSIOON
JA
SELLE ARENGU
PERSPEKTIIVID

TALLINN 1963

A-25994

Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu

Tehnilise Informatsiooni Büroo

METOODILINE KIRI

UNIVERSAALNE DETSIMAALKLASSIFIKATSIOON JA SELLE
ARENGU PERSPEKTIIVID

Abiks UDK seminari lektoritele

TARTU ÜLKOOLI
RAAMATUKOGU

Tallinn 1963

Originalaali tiitel: Eesti

Государственный комитет Совета Министров СССР
по координации научно-исследовательских работ

Государственная публичная научно-техническая
библиотека СССР

Материалы в помощь преподавателям семинара
по изучению универсальной десятичной классификации (УДК)

Е.Г. Голоухова

УНИВЕРСАЛЬНАЯ ДЕСЯТИЧНАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ
И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕЕ РАЗВИТИЯ

Москва 1963 г.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

Tallinn 1963

Universaalne detsimaalklassifikatsioon loodi XIX sajandi lõpul. Sellise liigituse loomise üheks põhjuseks oli suurte raamatukogude raamatufondide intensiivne kasv. Ameerika Ühendriikides Kongressi raamatukogus oli näiteks ligi miljon köidet. Suurt tähtsust omasid ka teaduse ja tehnika arengu tulemusena formeeruvad uued teadusalad ja distsipliinid, mida ei olnud vanades liigitustes ette nähtud. Oma osa etendas ka spetsiaalsete raamatukogude võrgu areng, millele olemasolevad liigitused ei sobinud.

See kõik sundis mõtlema niisuguse raamatukogulik-bibliograafilise klassifikatsiooni loomisele, milles leiaksid koha uued teaduse ja tehnika harud ning mis oleks nii üles ehitatud, et saaks sisse lülitada uusi mõisteid ilma olemasolevat süsteemi lõhkumata.

Peale selle nõudis uut lähenemist liigitamisele raamatukogunduse demokratiseerumine, aasta-aastalt laienev lugejate ring, väikeste avalike rahvaraamatukogude võrgu areng ja üleminek avariikulite kasutamisele. Stimuleerivaks faktoriks uute liigitussüsteemide loomisel oli ka bibliograafia ja teatmebibliograafilise töö järjest kasvav tähtsus. Uue tehnika areng, järjest keerukamate masinate ja mehhanismide kasutamine tööstuses nõudis suuremal arvul kvalifitseeritud spetsialiste, sellepärast suurenes ka õppeasutuste arv. Iga aastaga kasvas informatsiooni tähtsus, mille allikaks oli ilmuv kirjandus. Seepärast ärkas

püüd kiirendada ja hõlbustada bibliograafilist tööd, õigesti organiseerida raamatukogufonde, omada raamatukogus katalooge, mis võimalikult täielikumalt ja paremini avak-sid fondide sisu. Seoses sellega luuakse mitmeid klassi-fikatsiooni skeemide variante: Jacob Schwartzi "mnemooni-line" klassifikatsioon, V.T. Harrise süsteem ja Cutteri süsteem ning lõpuks suurima ameerika raamatukoguteadlase Melvil Dewey kümnendliigitus, kes kasutas ära mitme Euroopa maa eelmise aastakümne parimad saavutused raama-tukogu liigituste alal. Ta koostas liigitussüsteemi, mis avaldas väga suurt mõju raamatukogunduse ja bibliograafia teooria ning praktika edasisele arengule.

Kümnendliigituse esimese visandi koostas ta 1872.aas-tal ja see kiideti 1873. aastal Amhearsti kolledži raama-tukogu poolt heaks. Selle järel asus Dewey raamatukogu uuele süsteemile üleviimisele.

M.Dewey klassifikatsiooni esimene väljaanne ilmus 1876. aastal. Pärast teise trüki ilmumist 1885. aastal sai Dewey kümnendliigitus laialdaselt tuntuks, kuna see oli sobiv iga tüüpi raamatukogule ja oli laiadele lugejate ringidele kergesti mõistetav. Pärast Dewey'd saab rahvusliku liigituse mõte paljude maade raamatukogutöötajate tähele-panu keskpunktiks. Siit jäi üks samm rahvusvahelise klas-sifikatsioonini, mille loomise probleem tõsteti üles Euroopas 1895. aastal.

Dewey klassifikatsiooni välja töötamisel on arves-tatud suurt kirjanduse hulka ja raamatufondide ulatuslikke kasviperspektiive. See leidis väljendust struktuuris ja indeksites ning tolle aja kohta anneolematu liikide de-tailiseerimises.

1895. aastal kutsutakse Paul Otlet (belgia jurist, bibliograafia entusiast, Rahvusvahelise Bibliograafia Ins-tituudi peasekretär) ja Henry La Fontaine'i (belgia senaa-tor-sotsialist, rahvusvahelise rahubüroo president) init-

siatiivil kokku esimene rahvusvaheline bibliograafia kon-
verents, mis teeb otsuse koostada "Ülemaailmne kõigi aega-
de ja rahvaste raamatute bibliograafiline repertuaar". Sel
eesmärgil organiseeritakse Brüsselis Rahvusvaheline Bib-
liograafia Instituut (praegu Rahvusvaheline Dokumentatsi-
ooni Föderatsioon). See instituut töötab välja universaal-
se detsimaalklassifikatsiooni, mille aluseks võeti Dewey
detsimaalklassifikatsioon.

Motiivid, mille alusel Dewey süsteem võeti UDK alu-
seks, on formaalselt laadi.

1. Dewey kümnendliigitus koosneb jaotustest, mis ei
ole sõltuvad keelest ega märgistest, millega neid tähistat-
akse.

2. Selle indeksid on rahvusvaheliselt mõistetavad,
sest nad koosnevad araabia numbriest.

3. Selle liigituse kümnendprintsip annab võimaluse
piiramatuks täiendamiseks.

UDK esimene lühike väljaanne ilmus 1897. aastal. 1905.
aastal ilmus Brüsselis UDK tabelite täielik väljaanne
prantsuse keeles. Aastail 1927 - 1933 ilmub teine täieli-
kult ümber töötatud väljaanne, samuti prantsuse keeles.
1934. aastal hakkas Berliinis ilmuma 3. rahvusvaheline
väljaanne saksa keeles, mille avaldamine lõppes 1953. aas-
tal. See on ühtlasi saksa rahvuslikuks väljaandeks.

Üksikud köited 4. inglise, 5. prantsuse, 6. jaapani ja
7. hispaania täielikust rahvusvahelisest väljaandest ilmu-
vad tänini. Valmistatakse ette 8. rahvusvahelist saksa
täielikku väljaannet, millest üksikud köited juba ilmusid,
näiteks liik 5 "Loodusteadused. Matemaatika" 1958. aastal.

Rea aastate jooksul hoidus Rahvusvaheline Bibliograa-
fia Instituut oluliste muudatuste sisseviimisest skeemi,
kuid hiljem hakkas siiski skeemi ümber töötama ja täienda-
ma, püüdes liigitust lähendada kaasaja elu nähetele. Nii

esinevad teises prantsuse väljaandes indeksid kommunistliku partei ja proletariaadi diktatuuri ning marksismi kohta, 1939. aasta ja hilisemate aastate väljaandeis indeksid stahhaanovliku liikumise kohta jne. Kuid seoses sellega, et Paul Otlet ja teised Rahvusvahelise Dokumentatsiooni Föderatsiooni töötajad ei mõistnud küllaldasel määral (võib-olla ei võinudki mõista) ühiskondliku elu nähtuste tõelist olemust, väljendasid nad uusi nähteid ja mõisteid kunstlikult vanade indeksite abil, pahatihti said uued nähted skeemis ebaõnnestunud, nende tähendusele mitte vastava koha. Näiteks oli marksism-leninism paigutatud ökonomika liiki, kooperatsiooni ja rahanduse vahele - 335.5.

Käesoleval ajal jubib UDK edasiarendamist rahvusvahelises ulatuses Rahvusvaheline Dokumentatsiooni Föderatsioon (FID^x), mis ühendab 42 maad (sealhulgas 1958. aastast alates ka NSV Liit ja enamik sotsialismileeri maid). FID teeb suurt tööd UDK täiustamise alal.

Põhiliseks reegliks UDK revideerimisel on see, et iga reegli kindlaksmääratud tähendust võib laiendada või ahen-dada, kuid seda ei või täielikult ära muuta. Kui mingi indeks on vananenud, võib selle tühistada ja kui vaja, selle asemele uue sisse tuua. Kehtis reegel, et tühistatud indeksi võib esialgsest täiesti erinevas tähenduses kasutada alles 10 aasta möödumisel. Praegu on see reegel uuesti läbivaatamisel.

Kõik esitatavad UDK muudatused ja täiendused võetakse algul arutusele detsimaalklassifikatsiooni rahvuslikes komisjonides. Selle komisjoni poolt kinnitatult saadetakse nad edasi FID-i, kus nad avaldatakse pärast hoolikat kontrollimist vastavates erialakomisjonides muudatuste ja täienduste projektina rahvusvaheliseks aruteluks FID-i väljaandes "Notes P".

^x Fédération Internationale de Documentation.

Kui 6 kuu jooksul arvates vastava "Notes P" avaldamisest FID-i liikmetelt ei saabu põhjendatud vastuväiteid või ei tehta vastupidiseid ettepanekuid, siis jõustuvad esitatud muudatused ja täiendused automaatselt. Vastupidi- sel juhul paigutatakse "Notes P" järgmistesse numbritesse teade vastavale UDK indeksile muudatuste ja täienduste projekti arutluselt mahavõtmise kohta koos "Notes P" numbri näitamise, kus nad avaldati. Kõik muudatused ja täiendused võrreldakse UDK etaloontabelitega, mida säilitatakse FID-is. UDK indeksite vastuvõetud muudatused ja täiendused avaldatakse FID-i perioodilises väljaandes "Extensions and Corrections to the UDC", mis ilmub kolmeaastastes seeriates, igas 6 numbrit. Pärast muudatuste ja täienduste avaldamist väljaandes "Extensions ..." loetakse nad vastuvõetuks.

Kõik UDK indeksite muudatused ja täiendused, mis on olulised saksa täieliku väljaande (FID nr. 196) suhtes, avaldatakse Saksa Standardite Komitee klassifikatsioonikomisjoni perioodilises väljaandes "DK-Mitteilungen", mis on samuti FID-i väljaanne (nr. 304).

Rahvusvahelise Dokumentatsiooni Föderatsiooni andmeil on universaalne detsimaalklassifikatsioon laialt levinud, seda kasutatakse käesoleval ajal enam kui 50 maal, sealhulgas SDV-s, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Poolas, Rumeenias, Bulgaarias, aga ka Inglismaal, USA-s, Prantsusmaal, Itaalias, Jaapanis, SFV-s, Brasiilias ja mujal.

U D K s t r u k t u r. Universaalne detsimaalklassifikatsioon kujutab endast tabeleid, milles inimteadmiste kogusumma on jaotatud 10 pealiiki, millest igaüks omakorda jaotatakse 10 liiki, neist igaüks uuesti 10 veelgi väiksemaks alajaotuseks jne. UDK indekseid tuleb endale ette kujutada kümnendmurdudena, tervikust väiksemana.

Kogu indekseerimine toimub kümnendmurru pideva laien-

damise (pikendamise) teel, põhimõttel üldisemalt detailse-
male.

Nii kujutatakse iga tehnikaalast mõistet kümnendmur-
runa, mis on suurem kui 0,6 ja väiksem kui 0,7.

Näide:

6 Rakendusteadused. Meditsiin. Tehnika

62 Tehnika

621 Üldine masinaehitus

621.3 Elektrotehnika

621.31 Elektroenergeetika. Elektrivoolu
saamine

621.313 Elektrimasinad

621.313.2 Alalisvoolumasinad

621.313.22 Elektrimasinate tüübid ergutusviisi
järgi

621.313.223 Haruvoolumasinad

621.313.223.1 Iseergutatavad haruvoolumasinad

UDK pealiigid:

0-Üldlik. Metodoloogia. Bibliograafia

1 Filosoofia

2 Religioon

3 Ühiskonnateadused

4 Filoloogia. Keeleteadus

5 Matemaatika. Loodusteadused

6 Rakendusteadused. Tehnika

7 Kunst

8 Kirjandusteadus. Ilukirjandus

9 Ajalugu. Geograafia

Peale põhitabelite on UDK-s ulatuslikult välja tööta-
tud üldmäärarajate süsteemid (vormimäärarajad, aspektimäärarajad,
kohamäärarajad jne.). Üldmäärarajad võimaldavad koguda materja-
li eri liikides üldiste küsimuste kaupa ühelaadiliselt.

Mida kujutavad endast üldmäärajad, mida praktikas on hakatud nimetama tüüpjaotusteks? Need on numbrilised leppemärgid põhitabelitele täienduseks, mis esinevad paljudes UDK liikides. Neid kasutades võime põhiindeksit täpsustada, muuta seda konkreetsemaks. Peale selle võimaldab määrajate kasutamine koondada eri liikides materjale samade põhimõtete alusel. Näiteks õpetamise metoodikat märgitakse määrajaga (077). Nii eraldatakse ükskõik missuguse aine õpetamise metoodika oma liigis määrajaga (077). Füüsika õpetamise metoodika 53(077), filosoofia õpetamise metoodika 1(077), geoloogia õpetamise metoodika 55(077).

Oma sisult on määrajad mitmesugused. Keelemäärajad peegeldavad kogu maailma keeli. Ühendades need indeksiga Keeleteadus - 4 või indeksiga Kirjandusteadus. Ilukirjandus - 8, võib saada vajalikud indeksid. Näiteks keelemääraja vene keelele - 82, vene keeleteadus - 482, aga vene ilukirjandus - 882.

Vormimäärajaid kasutatakse neil juhtudel, kui on tarvis näidata väljaande vormi, näitaks sõnastik, dissertatsioon, referaat, normid, standardid jne. Niisiis, kui on tarvis indekseerida elektrotehnikaalast sõnastikku, võetakse indeks 621.3 "Elektrotehnika" ja lisades määraja (038), mis tähendab eri sõnastikke, saame indeksi 621.3(038).

Kohamäärajaid kasutatakse füüsilis-geograafiliste piirkondade ja tsoonide, maade, kontinentide, üksikute riikide jne. märkimiseks. Need lisatakse ükskõik missugusele indeksile, kui on vaja eraldada kirjandust geograafilise või administratiivse jaotuse printsiibil. Näiteks artiklile "Inglise mäeasjanduse ökonomika" anname indeks. 338.4:622 ja, lisades kohamääraja Inglismaa kohta (42), saame indeksi 338.4:622(42).

Ajamäärajat kasutatakse, kui on vaja välja tuua epohh,

periood, kuupäev jne., aga ka abstraktsed mõisted nagu tööaeg, puhkus, perioodilisus jms. Teos "Ehitustööd talve-tingimustes" saab indeksi 693 ja ajamääraja "talv"- "324", seega saame 693"324".

Aspektimäärajaid kasutatakse siis, kui on vaja eraldada kirjandust, kus materjali käsitletakse mingist eriaspektist, erilõikes. Artikkel metallurgiatööstuse kaadri-dest saab indeksi 669 "Metallurgia", millele lisatakse aspektimääraja .007 "Kaadrid" ja saame 669.007.

Peale nende üldmäärajate, mida võib kasutada kõigis universaalse detsimaalklassifikatsiooni liikides, antakse liikide ees veel erimäärajad, mis on määratud ainult vastavale liigile ja selle alajaotustele. Liigi 62 - "Tehnika" ees on ära toodud ulatuslikult läbi töötatud erimäärajate tabelid kõigi tehniliste distsipliinide jaoks. Peale kogu tehnika liigile ühiste erimäärajate on üksikute alajaotuste ees toodud erimäärajad, mis on kasutatavad ainult vastavas alajaotuses.

Nõukogude Liidu raamatukogudesse toodi detsimaalklassifikatsioon sisse Vene NFSV Poliithariduse Peavalitsuse 1921. aasta 12. jaanuari määrusega ja analoogiliste määrustega kõigisse teistesse nõukogude vabariikidesse. Anti välja detsimaalklassifikatsiooni lühendatud tabelid, Poliithariduse Peavalitsuse lühendatud tabelid ja Dobr-žinski, Ablovi, L.N. Tropovski (1938), N.B. Russinovi (1944) tabelid.

Raamatupalat trükitab DK indeksid väljaandes "Knižnaja letopis" ja trükikaartidel nende avaldamise algusest peale.

Seoses sellega, et Raamatupalatil ei olnud võimalust saada välismaa väljaandeid, milles avaldatakse muudetused ja täiendused UDK-le, palju indekseid vananes, kuna kasutati vanu väljaandeid. Peale selle täpsustas Raamatupalat UDK rakendamise käigus mõningaid indekseid, aga mõnel

juhul andis neile ka uue sisu (eriti ühiskonnateaduste liikides).

Nõukogude bibliograafid ja raamatukoguhoidjad, tundes UDK-s kodenliku maailmavaate väljendamist, võtsid (ja võtavad) skeemi kriitika alla ja viisid ka sisse omapoolseid korrektiive. L.N. Tropovski viis 1938. aasta väljaandes reas liikides sisse olulisi muudatusi: liigis 1 (filosoofia) viidi sisse indeksid 1M ja 1MM (dialektrilise ja ajaloolise materialismi kohta), liigis 3 (ühiskonnateadused) tõi ta esikohale indeksi 3K "Marksism-leninism. Kommunism. Sotsialism". Järgmistesse Tropovski ümbertöötatud tabelitesse on sisse viidud veel rohkem muudatusi, mitte ainult filosoofia ja ühiskonnateaduste alal, vaid ka liigis 5 ja 6, mis suuresti erinevad UDK-st. Need tabelid Z.N. Ambartsumjani toimetusel on soovitatud rahvaraamatukogudele.

Viimasel ajal kritiseerivad UDK-d teravalt ka välismaa raamatukoguhoidjad. Tehnilise Dokumentatsiooni Komitee Londonis pöördus 1960. aastal FID-i poole palvega uurida UDK parandamise võimalusi, et teha see vastuvõetavaks rahvusvahelises ulatuses kasutamiseks, kaasa arvatud masinkodeerimine.

UNESCO tegi tuntud spetsialistidele Barbara Kaylile (ühiskonnateaduste alal) ja B. Vickeryle (tehnika ja tehnikateadused) ettepaneku anda UDK-le kriitiline hinnang ja esitada oma kaalutlused UNESCO bülletäänile. Nõukogude lugejail oli võimalik nendega tutvuda UNESCO bülletäänis raamatukogudele kd. XV, nr. 2, 3 1961. aastast.

Barbara Kayl peatub pikemalt UDK sisul, selle iseloomulikel joontel. Ta räägib UDK ulatuslikust levikust mitmesugustel maadel. Ta märgib, et ühiskonnateaduste alal on UDK vananenud, kuna ei ole võimalik sisse viia kõiki muudatusi, mis on toimunud maailmas viimasel ajal. Seoses sellega peab ta vajalikuks näha klassifikatsioonis ette alternatiivsete indeksite loomise võimalust niisuguste tea-

dusalade jaoks, mis osaliselt kattuvad, kuid ei lange täielikult kokku.

Ta ütleb, et klassifikatsioonile tuleb anda võimalikult suurem paindlikkus, eriti sotsiaal- ja humanitaarteaduste ja kunsti liikides. Barbara Kayl jõuab järeldusele, et UDK ümbertöötamisega tuleb tegelda, tuleb muuta reegel 10 aastasesest tähtajast, UDK on tarvis läbi vaadata kiiremas tempos, kui seda tehakse praegu. Ja lõpuks ta asub seisukohale, et filosoofia, religiooni ja ühiskonnateaduste alal ei või UDK-d soovitada enne, kui need liigid on põhjalikult läbi vaadatud nii administratiiv-organisatsioonilisest kui ka sisulisest küljest.

Londonis asuva Briti Teadusliku ja Tehnilise Kirjanduse Rahvaraamatukogu teaduse ja tööstusosakonna teaduslik kaastööline B.S. Vickery kritiseerib UDK-d eriala spetsialisti seisukohalt. Ta väidab, et UDK-d kui universaalset liigitussüsteemi võib kasutada universaalsetes raamatukogudes ja bibliograafiates, aga erialaste, kitsaste, täpselt piiritletud temaatikaga bibliograafiate jaoks vajab UDK süsteem täiendavat läbitöötamist.

Seoses sellega, et paljud nii üldise kui ka eriharudokumentatsiooni teenistused eelistavad, arvestades UDK kriitikat, kasutada eri süsteeme, jõuab Vickery järeldusele, et UDK ei vasta täielikult kaasaja nõudele. Üldiseks pretensiooniks on liiga aeglane süsteemi läbivaatamine ja aineloendi puudulik läbitöötlus.

UDK aeglane läbivaatamine viib selleni, et UDK jääb maha uute teadusharude arengust, nagu näiteks plasma-füüsika, tahke keha füüsika, juhtivad mürsud, astronautika. (Tuleb märkida, et need küsimused, välja arvatud astronautika, on juba UDK-s koha leidnud ja on ära toodud viimastes UDK muudatustes ja parandustes.)

Eriti sageli kritiseeritakse täppisteaduste eraldatust

rakendusteadustest, näiteks 54 ja 66 (keemia ja keemiline tehnoloogia). Vickery võrdleb UDK-d mõningate spetsiaalsete skeemidega ja toob välja nende eelised võrreldes UDK-ga (teadusharude üksikasjalikum detailiseerimine ja tähtede kasutamine, mis annab võimaluse luua lühemaid indekseid jne.).

Vickery asub seisukohale, et väga tähtis on viia UDK-sse sisse kõik uus, mis esineb teaduses ja tehnikas, läbi vaadata kogu UDK indekseid süsteem ning püüda lühendada indekseid. Samuti tuleb uurida võimalust asendada hierarhiline printsiip järjestikulisega. Ta märgib ka vajadust vaadata UDK läbi ulatuslikumalt; eriti tuleks läbi töötada füüsika ja füüsikaline keemia kaasaja teaduse valguses, uurida võimalust luua tihedam side loodusteaduse ja tehnika tabelite vahel, alustada keemiast ning keemilisest tehnoloogiast. Artikli lõpul esitab Vickery küsimuse, kas nii ulatuslik UDK ümbertöötlus ei vii täiesti uue liigituse loomisele, kuna ta kahtleb, kas on võimalik teha nii põhjalikku ümbertöötlust UDK raames. Nii on lood UDK kriitikaga välismaal.

Meie maal läheb UDK kriitika umbes samas suunas. Kõigepealt kutsub kriitikat esile pealike järjestus, kus teisele kohale on asetatud religioon. Pealik 1 (filosofia) ja 3 (sotsiaalteadused) ei sobi meile ideoloogilisest seisukohast, viidatakse mõnede lähedaste teadusvaldade eraldatusele, näiteks keeleteadus ja ilukirjandus, ajalugu ja ühiskonnateadused, transpordi-, ehitus- ning polügraafiatööstuse alase kirjanduse laialipillatus, elektroonika eraldamine arvutusmasinatest jms. Märgitakse ka üksikute teaduse ja tehnika harude vähest läbitöötamist, indekseid puudumist uute teaduse ja tehnika eriharude kohta.

Suurtele puudustele ja ideoloogilistele vigadele vaatamata on universaalne detsimaalklassifikatsioon liigitamise teooria ja praktika arengu antud etapil ainus rahvus-

vaheline süsteem, mis võimaldab ühtse süsteemi järgi organiseerida teaduslik-tehnilisi informatsiooni fonde, avada küllaltki detailselt nende sisu ja kergendada rahvusvahelist teaduslikku koostööd. Sellepärast pöördus NSV Liidu Teaduslike Uurimistööde Koordineerimise Komitee NSV Liidu Ministrite Nõukogu poole ettepanekuga võtta universaalne detsimaalklassifikatsioon informatsiooni instituutides fondide organiseerimisel ühtseks liigitussüsteemiks.

Vastavalt sellele anti 1962. aastal 11. mail välja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus "Teaduslik-tehnilise informatsiooni organiseerimise parandamise abinõude kohta meie maal" ja üks selle punkte näeb ette alates 1963. aastast teaduslik-tehnilistes kirjastustes, teaduslik-tehniliste ajakirjade toimetustes, teaduslik-tehnilise informatsiooni organites ning teaduslikes tehnikaraamatukogudes kohustusliku liigitussüsteemina universaalse detsimaalklassifikatsiooni.

Selle määruse alusel on loodud Ametkondadevaheline Klassifikatsiooni Komisjon, kelle ülesandeks on ministeeriumide ja ametkondade tegevuse koordineerimine ning meetodiline juhendamine universaalse detsimaalklassifikatsiooni rakendamise ja arendamise alal, aga ka universaalse detsimaalklassifikatsiooni eriharu tabelite tõlkimine ja avaldamine. Komisjon esitab ka Rahvusvahelise Dokumentatsiooni Föderatsiooni Klassifikatsiooni Keskkomiteele NSV Liidu organisatsioonide ettepanekud UDK arendamiseks ning edasiseks täiendamiseks ja peab sidet FID-iga ning selle rahvuslike sektsoonidega UDK rakendamise ning arendamise küsimustes. Ametkondadevaheline Klassifikatsiooni Komisjon peab vastavaid NSV Liidu organisatsioone õigeaegselt informeerima FID-i poolt vastu võetud UDK muudatustest ja

parandustest. Komisjoni tegevus puudutab ainult teaduse ja tehnika ala (UDK liik 5 ja 6).

UDK ühiskonnateaduste liikide läbivaatamisega komisjon ei tegele. Rahvusvahelise Dokumentatsiooni Föderatsiooni juures on moodustatud erikomisjon liik 3 läbivaatamiseks. Nimetatud komisjon asus tööle 1959. aastal.

Varssavis asuv Teaduslik-Tehnilise Dokumentatsiooni Keskinstituut pöördus 1958. aastal Nõukogude Liidu poole ettepanekuga võtta koos teiste sotsialismimaadega osa UDK 3. liigi arutelust, eesmärgiga töötada selle parandamiseks välja ühised ettepanekud ning esineda nendega FID-i klassifikatsioonikomisjonis. NSV Liidu Kultuuriministerium andis oma nõusoleku ja selle töö juhtimine jäi Üleliidulise Raamatupalati ülesandeks, kes töötas välja põhimõtted, mille alusel peaks toimuma UDK 1. ja 3. liigi ümbertöötamine. 1959. aasta juulis toimus Budapestis sotsialismimaade esindajate esimene konverents, millest Nõukogude Liidust võtsid osa N.A. Lavrova (Üleliidulisest Raamatupalatist) ja Z.N. Ambartsumjan (Moskva Riiklikust Raamatukogunduse Instituudist). Sellel konverentsil arutati läbi soovitatavad suunad UDK 1. ja 3. liigi läbivaatamiseks. Otsustati näiteks taotlema marksistlik-leninliku filosoofia väljatoomist filosoofia liigi algusesse; anda marksismileninismile koht kolmanda liigi alguses, lülitada liiki 33 marksistlik-leninlik poliitiline ökonomia ja terve rida teisi ettepanekuid, lähtudes sotsialismimaade vajadustest.

1959. aastal esitati meile ka liigi 32-"Poliitika"-projekt läbivaatamiseks. Projekti olid koostanud FID-i klassifikatsioonikomisjoni esimees prof. Arntz (SFV) ja Vesseling (Holland). Andsime omapoolsed märkused projekti kohta ning võtsime osa selle esialgsest, sotsialismimaade esindajate arutelust Prahas (Nõukogude Liidu poolt

J.S. Goltseva ja J.G. Golouhova), kus töötati välja ühised ettepanekud liik 32 kohta. 1959. aasta detsembris toimus FID-i komisjoni istung, kus seda küsimust arutati. Nõukogude Liidu esindajad ei saanud istungist osa võtta. Lõplikku otsust selle liigi kohta seekord vastu ei võetud. Komisjoni istungil 1961. aasta märtsis (Prahas) võeti vastu lõplik liigi 32 projekt, mida kahjuks meile ei saadetud ning mille kohta meie ei saanud teha oma märkusi ega kasutada kuuekuuse tähtaja õigust, mida FID annab aruteluks. Väljaandes "DK-Mitteilungen" 1962. aasta nr. 6 avaldati juba liigi 32 tekst FID-i poolt vastuvõetuna.

Praegu toimub liigi 33 (Ökonoomikateadused. Ökonoomika) läbivaatamine. Selles küsimuses oli 1962. aasta mais Budapestis FID-i klassifikatsioonikomisjoni istung. Sotsialismimaade esindajate istungil töötati eelnevalt välja ettepanekute projekt marksistlik-leninliku poliitilise ökonoomia lülitamiseks liigi 330 "Ökonoomikateadused" algusesse.

FID-i komisjoni istungist võtsid osa järgmiste maade esindajad: NSV Liit, Tšehhoslovakkia, Ungari, Poola, Jugoslaavia, SFV ja Madalmaad. Istungit juhatas FID-i ametlik esindaja. Istung oli pühendatud liigi 33 (Ökonoomikateadused. Ökonoomika) arutelule. Istungi programmis olid järgmised peamised küsimused:

1. Liik 33 peajaotused.
2. Marksistlik-leninliku poliitilise ökonoomia koht UDK süsteemis.
3. Ideoloogiaalased aspektimäärajad.

Sotsialismimaade esindajad tõid FID-i klassifikatsioonikomisjoni arutelule liigi "Marksistlik-leninlik poliitiline ökonoomia" kooskõlastatud projekti, mis oli ette valmistatud Tehnilis-Majandusliku Informatsiooni Instituudi poolt Prahas.

Liigi 33 peamiste jaotuste arutamisel kutsusid elavaid vaidlusi esile järgmised jaotused:

333 Maa. Maaomand

336 Rahandus. Raha. Krediid

337 Lõivud

338 Ökonoomika. Tööstus

Istungi diskussiooni tulemusena jõuti liigi 33 peamiste jaotuste üksikutes küsimustes kooskõlastatud seisukohtadele. Ühel häälel võeti vastu sotsialismimaade ettepanek liigi "Lõivud" üleviimiseks liiki 336 selleks, et vabastada indeks 337 ning reserveerida see kaubandus-, transpordi- ja sideökonoomika küsimuste jaoks, mis praegu on eraldatud rahvamajanduse ökonoomikast ja pandud indeksi 38 alla.

Marksistlik-leninliku poliitilise ökonoomia koha pärast UDK-s tekkis ägedam vaidlus.

Sotsialismimaade esindajad tegid ettepaneku viia UDK-sse marksistlik-leninliku ökonoomia kohta sisse eri indeks. SFV ja Madalmaade esindajad FID-is, nõustudes põhimõtteliselt vajadusega lülitada UDK-sse marksistlik-leninliku poliitilise ökonoomia mõisted, vaidlesid eri indeksi eraldamise vastu, pidades vajalikuks asetada need mõisted laiali vastavatesse liigi 330.1 "Ökonoomikateaduse põhimõisted" alaliikidesse, kus nad oleksid paigutatud kodanliku ökonoomia teaduse mõistete vahele.

Istungist osavõtjate tähelepanu juhiti liigi 330.1 "Ökonoomikateaduse põhimõisted" projektile, mille oli välja töötanud prof. Samarđzia (Jugoslaavia), kus marksistlik-leninliku poliitilise ökonoomia küsimused olid laiali paigutatud.

Kooskõlastatud otsust marksistlik-leninliku poliitilise ökonoomia koha kohta UDK-s ei saavutatud. Komisjon tegi sotsialismileeri maade esindajaile ülesandeks koos

prof. Samardžiaga leida küsimuse lahendus, mis tasandaks diskussioonil tekkinud lahkarmused. Samuti ei jõutud kooskõlastatud otsusele UDK-sse ideoloogiaalaste aspektimäärajate sisseviimise küsimuses. Nõukogude Liidu ja sotsialismimaade delegatsioonid vaidlesid spetsiaalsete ideoloogiaalaste aspektimäärajate kasutusele võtmise vastu. Istungist osavõtjaille tehti ettepanek vaieldavates küsimustes ette valmistada otsused, milles oleksid kõrvaldatud diskussiooni käigus üleskerinud lahkarmused ning esitada need arutluseks FID-i kolmandale korralisele istungile, mis pidi toimuma Haagis 1962. aasta septembris.

Haagi nõupidamisel, mis toimus 1962. aasta oktoobris, ei jõutud ette valmistada meiepoolseid ettepanekuid liik 330 kohta. Nõupidamisel arutati Tšehhoslovakkia ettepanekuid töö kohta, mis komisjoni poolt üldiselt vastu võeti, kuid jälle tõusis üles ideoloogilise aspekti erimäärajate küsimus. Selles jõudis komisjon järgmisele seisukohale: spetsiaalseid määrajaid mitte välja töötada, aga vajaduse puhul esile tõsta ideoloogiline aspekt tabelite peamiste jaotuste abil järgmiselt: (0:1) filosoofiline aspekt, (0:2) religioosne aspekt jne.

Käesoleval ajal on Raamatupalati juures organiseeritud komisjon UDK liigi 33 ettepanekute koostamiseks. Komisjon koostas liigi 330 jaoks kompromissettepanekute projekti, milles on arvestatud marksistlik-leninlikku poliitilist ökonomiat. Projekt on praegu arutlusel.

Nõukogude Liidus ei ole seni UDK tabelite täielikku tõlget. Üleliiduline Raamatupalat avaldas 1962. aastal lühendatud tõlke, viies sisse mõningad muudatused liikidesse 1, 3 ja 9 vastavalt sotsialismimaade esindajate Budapesti nõupidamise soovitustele 1959. aasta juulis. Kahjuks ei ole 6. liigis arvestatud kõike uut, mis on FID-is vastu võetud, kuna tõlkimisel ei olnud originaale

käepärast. Tuleb märkida, et kuni 1961. aastani ei olnud NSV Liidus kuskil kogutud kõiki UDK-d puudutavaid väljaandeid. Alles siis, kui Radioelektronika Instituut asus eriharuharu tabelite koostamisele, kogusid nad kokku kõik väljanded, kus on avaldatud UDK täiendused ja muudatused. Neid sai Raamatupalat osaliselt kasutada. Sellepärast on avaldatud tabelite 6. liigis palju vananenut. Käesoleval ajal asus Ametkondadevaheline Komisjon Teaduslike Uurimistööde Koordineerimise Riikliku Komitee juures vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusele täielike tabelite tõlke ettevalmistamisele 5. ja 6. liigi ning nende piirdealade osas. Sellele tööle on kaasa tõmmatud terve hulk spetsialiste. Seoses sellega on NSV Liidu Riiklikus Avalikus Teaduslik-Tehnilises Raamatukogus koostatud universaalse det-simaalklassifikatsiooni etaloon, mis sisaldab UDK tabelite 0, 3, 5, 6, 7 liigi täieliku teksti võõrkeeles koos kõigi Rahvusvahelise Dokumentatsiooni Föderatsiooni väljaannetes ilmunud muudatuste ja parandustega.

Lõpuks tuleb märkida, et puudustele vaatamata on UDK kasutamiseks väga sobiv. Ta on kergesti meelepeetav ja ta võimaldab indeksite mitmesuguste kombinatsioonide kui ka määrajate abil väljendada ükskõik mis teemasid ja küsimusi teaduse ja tehnika eriharudest.

Е.Г. Голоухова

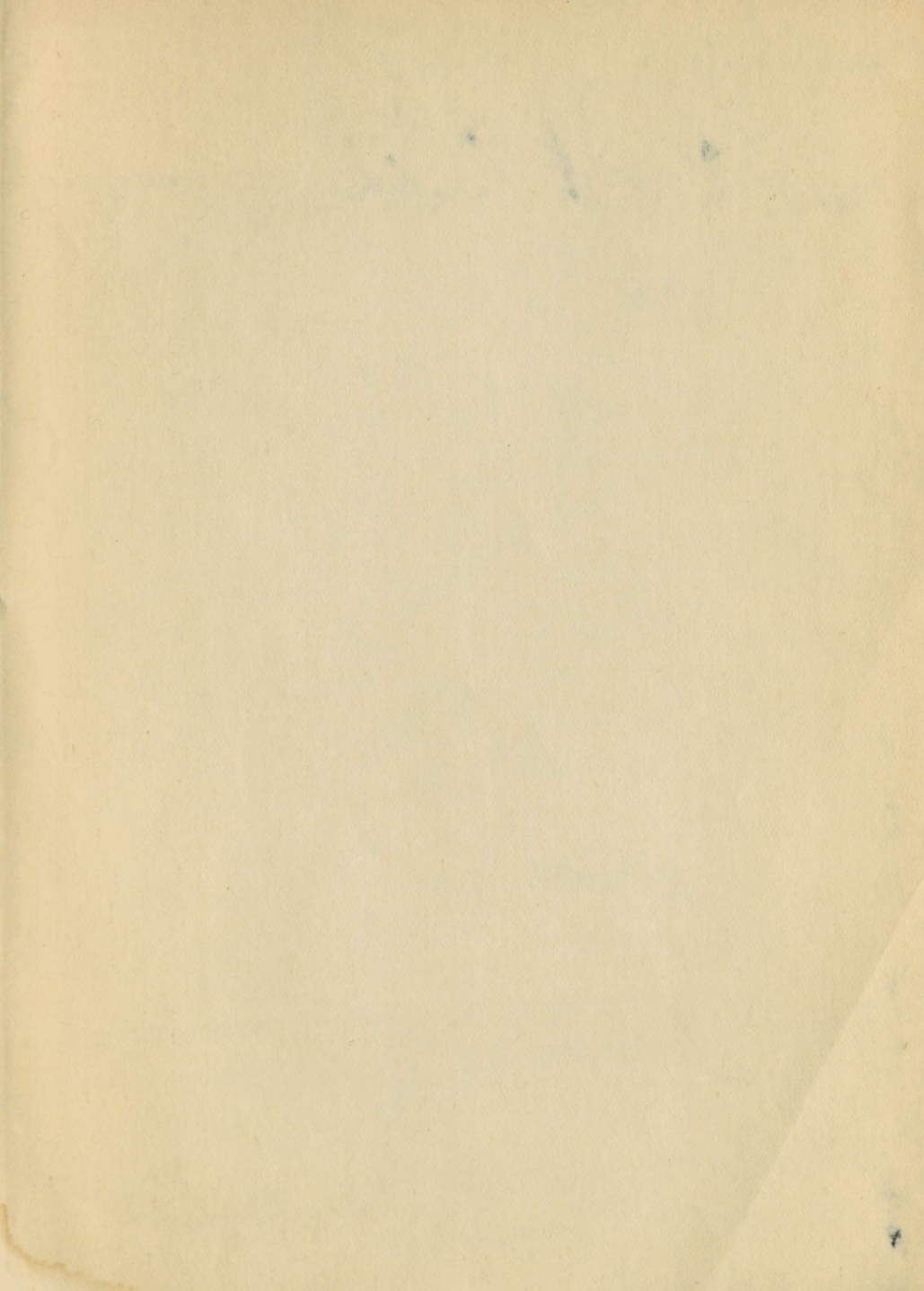
УНИВЕРСАЛЬНАЯ ДЕСЯТИЧНАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ
И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕЕ РАЗВИТИЯ

На эстонском языке

Бюро технической информации СНХ ЭССР

Таллин, ул. Ломоносова, 29

Toimetaja V.Kuru

A-25494

TO RAAMATUKOGU

1 0300 01130122 5